

Verleden en toekomst van de deskundige in het onteigeningsrecht

O&A 2015/89

In dit artikel staat de auteur stil bij de ontwikkeling van deskundigenadvisering in het onteigeningsrecht. Na een korte blik in de geschiedenis staat de auteur stil bij verschillende ontwikkelingen in de literatuur en de jurisprudentie rond dit onderwerp. De auteur betoogt dat de rechterlijke macht bepaald ver gaande – maar alleszins toe te juichen – maatregelen heeft getroffen om de inschakeling en werkzaamheden van deskundigen beter en transparanter te regelen.

1. Inleiding

Over de positie van de deskundigen in het onteigeningsrecht is de voorbije jaren al het nodige geschreven, zoals uit het navolgende ook wel zal blijken. Toch lijkt een beknopte bijdrage als de onderhavige gerechtvaardigd, nu zich rondom die positie betrekkelijk recent de nodige ontwikkelingen hebben voorgedaan die nog niet eerder in de literatuur onder de aandacht zijn gebracht. Die ontwikkelingen wil ik in dit artikel graag voor het voetlicht brengen, maar niet nadat ik eerst nog even stilsta bij de voorgeschiedenis daarvan.²

2. De deskundige in het onteigeningsrecht

Al sinds de eerste Nederlandse Onteigeningswet – de wet van 1841 – heeft de wetgever een bijzondere rol in de onteigeningsprocedure toegekend aan deskundigen.

In het ontwerp van de wet van 1825 – een wet die de eindstreep nooit heeft gehaald – opent artikel 8 reeds de mogelijkheid voor de rechtbank om “*één of drie deskundigen te benoemen, om de goederen te waarden*”. Daaraan wordt dan direct toegevoegd dat het rapport van deskundigen voor de rechtbank geenszins verbindend zal zijn, en slechts zal strekken tot “*hare inlichting*”.³

In wet van 1841 is de vrijblijvendheid ten aanzien van de benoeming geschrapt: de rechtbank zal – aldus artikel 10 – “*hetzij op gedane vordering, hetzij ambtshalve, drie deskundigen benoemen, om de goederen te waarden*”. De bedoe-

ling van de bepaling is volgens de memorie van toelichting dat de rechtbank “*dadelijk en in ieder geval*” deskundigen zal benoemen.⁴

Over de taakomschrijving van deskundigen vond nog enig debat plaats tussen regering en parlement. Van de zijde van het parlement werd bepleit om de deskundigen niet de goederen te laten waarden, maar de schade te laten vaststellen. De regering merkt op “*dat men het woord goederen wilde behouden en niet vervangen door schade daar men de waardering der te onteigenen goederen aan de deskundige wil overgelaten hebben, en de begroting der schade, als behorende tot de bepaling der schadeloosstelling, aan den Regter moet blijven opgedragen*”.⁵ Aan de oproep van de Tweede Kamer is dus geen gevolg gegeven.

Thorbecke handhaaft in zijn wet van 1851 de verplichte benoeming van deskundigen, maar niet zonder uitgebreide (her)overweging. Door de toevoeging van een rechter-commissaris en een “waarden in loco” – de introductie van de figuur van de descente in het onteigeningsrecht – komt hij tot een systeem dat moet leiden tot “*een onderzoek geheel vrij van alle gemeenregelmatige vormen, licht verspreidend op alle wijzen en in alle rigtingen, voorbereid en gevoerd met het oog op het bij de zaak betrokken algemeen belang*”.⁶

Hoewel in het systeem van Thorbecke de deskundigen weliswaar werden geacht te adviseren over de schadeloosstelling, was *de facto* enkel aan de orde een taxatie van de werkelijke waarde en de waardevermindering van het overblijvende.⁷ Verpaalen illustreert die taak beeldend met de opmerking dat de deskundigen een “levend rekentuig”⁸ waren en op de rechter de taak rustte te controleren of dit rekentuig conform het regelgevend programma had gefunctioneerd.⁹ In 1864 oordeelde de Hoge Raad evenwel dat onteigening gepaard diende te gaan met een volledige schadeloosstelling,

4 Van den Honert 1841, p. 203.

5 Van den Honert (1841, p. 207) merkt hierover nog op: “Volgens het Verslag der Centrale Afdeling, zijn eenige leden der derde Afdeling van gevoelen gebleven, dat de verplichtingen der deskundigen zich niet moesten beperken tot het waarden der goederen, maar dat zij ook hun gevoelen moesten uitbrengen ver [over?] de schadevergoeding, die aan den onteigende behoort te worden toegekend. Met de weglating der woorden: om de goederen te waarden, achtten sommigen dat de bedoelde faculteit genoegzaam zo zijn vrijgelaten. Anderen wilden hier liever bijgevoegd hebben, en de schade te begroeten. Deze bedenking is echter zonder gevolg gebleven, en dit artikel overeenkomstig de nadere voordragt aangenomen.”

6 W. Thorbecke, *Stelsel en toepassing der Onteigeningswet*, Arnhem: Gouda Quint 1880, p. 169.

7 Zie hierover uitgebreid: J.A.M.A. Sluysmans, *De vitaliteit van het schadeloosstellingsrecht in onteigeningszaken* (diss. Leiden), Den Haag: IBR 2011, p. 26-28.

8 De wetgever van 1851 hield er zelfs rekening mee dat de deskundigen de schrijfkunst niet machtig waren door in artikel 34 een provisie op te nemen voor het geval de deskundige niet in staat was het proces-verbaal (mee) te ondertekenen.

9 O.A.C. Verpaalen, *Hart en nieren van de Nederlandse burgerlijke rechter*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1974, p. 127.

1 Jacques Sluysmans is medewerker van dit blad, advocaat te Den Haag en bijzonder hoogleraar Onteigeningsrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

2 Het navolgende deel van deze bijdrage bevat een verkorte weergave van het hoofdstuk ‘De deskundigen’ in het in september 2016 te verschijnen: J.A.M.A. Sluysmans e.a. (red.), *175 jaar Nederlandse onteigeningswet*, Den Haag: IBR 2016.

3 J. van den Honert, *Geschiedenis en beginselen der Nederlandsche wetgeving betrekkelijk de onteigening ten algemeenen nutte*, Amsterdam: C.G. Sulpke en Gebroeders Diederichs 1841, p. 29 (hierna: Van den Honert 1841).

die veel meer kon omvatten dan enkel een vergoeding voor de werkelijke waarde en de waardevermindering van het overblijvende.¹⁰ De derde schadecategorie – de vergaarbak van de bijkomende schade – omvatte zulke diverse zaken als verhuiskosten, inkomensschade en belastingschade. Van deskundigen werd sindsdien dus veel meer gevergd dan een enkel taxeren, namelijk ook een adequaat toepassing geven aan de gestaag uitdijende rechtspraak van de Hoge Raad inzake het schadeloosstellingsrecht in onteigeningszaken.¹¹

Deze ontwikkeling van de taakomschrijving van deskundigen heeft als vanzelf geleid tot een zekere professionalisering van de commissie van deskundigen. De deskundigen konden niet langer weggelaten worden met louter taxatie-technische kennis, maar dienden ook te beschikken over kennis van het onteigeningsrecht. In geval van benoeming van een commissie van drie was en is doorgaans een van de drie – meestal de voorzitter – jurist. Bij de verschillende rechtbanken ontstonden langzaam vaste commissies van deskundigen in onteigeningszaken, die somtijds ook werden ingezet om te adviseren over aan het onteigeningsrecht verwante kwesties.¹² In 1920 werd de wet zelfs in die zin gewijzigd dat de deskundigen werden toegelaten tot de pleitzitting.¹³ Artikel 37 lid 1 Onteigeningswet bepaalt thans dat de griffier (onder meer) deskundigen oproept om ter terechtzitting aanwezig te zijn, opdat zij desgevraagd mondelinge toelichting op het uitgebrachte advies kunnen verstrekken.¹⁴

Volgens de overlevering¹⁵ was een van de eerste ‘vaste’ onteigeningsdeskundigen een zekere mr. A.H. Seijlhouwer¹⁶. Seijlhouwer – die in 1888 werd geboren in Amsterdam en in 1945 in diezelfde stad overleed – studeerde aan de Universiteit van Amsterdam waar hij op 16 maart 1915 op stellingen promoveerde bij prof. Hijmans. In 1937 werd hij benoemd tot Rijksadvocaat, de benaming voor de ‘huisadvocaat’ van het Ministerie van Financiën. Zijn ster scheen kennelijk voldoende helder om de Haarlemse rechtbank ertoe te brengen zijn betrekkelijk vroegtijdig overlijden speciaal te gedenken. De president mr. Top gedacht hem als volgt:

“In de rechtszaal was hij crimineel, doch daarnaast stond hij welwillend tegenover de verdachten wier belangen

hij tevens behartigde. Hij was iemand die in alle opzichten het recht heeft laten zegevieren.”¹⁷

Het is vandaag de dag dus niet meer zo – zoals door Thorbecke gedacht – dat de rechter de deskundigen voorhoudt welke schadeposten zich voordoen en op hun schouders enkel de taak rust die schadeposten te begroten, een cijfermatige invulling te geven aan die posten. Het tegendeel is veel eerder het geval: de deskundigen nemen ook bij de zoektocht naar de relevante schadeposten het voortouw.¹⁸

Die dominante positie van deskundigen in het schadedebat heeft bij enige herhaling tot de nodige kritiek geleid.

De eerste die het onderwerp duidelijk op de agenda plaatste was de voornoemde hoogleraar Verpaalen – ooit advocaat te Breda, maar nadien hoogleraar burgerlijk procesrecht te Utrecht – die sprak van een ‘dictatuur van de onteigeningsdeskundigen’. Hij klaagde in diverse geschriften erover dat van een kritische beoordeling van het advies van deskundigen door de rechter zelden sprake is:

“De advocaten pleiten dan ook niet om het oordeel van de rechter te beïnvloeden, doch in de hoop deskundigen tot andere gedachten te brengen, en die hoop is in de meeste gevallen ijdel.”¹⁹

Circa vijftien jaren later betoonde ook Wijting zich – in minstens zo scherpe bewoordingen – in zijn lijvige dissertatie kritisch over de dominante positie van de onteigeningsdeskundigen:

“Helaas ziet men al te vaak, dat er gepleit wordt voor het college van deskundigen terwijl de voorzitter van de onteigeningskamer zich beperkt tot het regisseren van de zitting en het leiden van het debat tussen de deskundigen en de raadslieden. Deskundigen behandelen de bezwaren van partijen meestal direct mondeling ter zitting. Zij volharden doorgaans bij hun advies en vegen dan de bedenkingen van partijen van tafel.”²⁰

Om achteraf lastig te achterhalen redenen is de kritiek van Verpaalen en Wijting – die bepaald hout sneed – in hun tijd zonder veel weerklank gebleven. Bij Verpaalen kan daar debet aan zijn geweest de soms onnodige scherpheid van zijn aanval op de deskundigen, die de nodige weerstand kan hebben gewekt. Bij Wijting is denkbaar dat zijn kritiek enigszins is ondergesneeuwd in de veelheid van zijn proefschrift, dat eigenlijk ook een geheel ander centraal thema

10 HR 7 maart 1864, W. 2569 en HR 23 december 1864, W. 2652.

11 Zie daarover uitgebreid: J.A.M.A. Sluysmans, *De vitaliteit van het schadeloosstellingsrecht in onteigeningszaken* (diss. Leiden), Den Haag: IBR 2011.

12 Te denken valt aan de begroting van de schade bij pachtbeëindiging of bij de bepaling van de werkelijke waarde in een prijsvaststellingsprocedure onder de Wet voorkeursrecht gemeenten.

13 J. Kruseman, ‘De aanstaande herziening der Onteigeningswet’, W. 10509, p. 4.

14 Op dit moment ligt bij de Hoge Raad de vraag voor of een Hof in een procedure na verwijzing (ook) is gehouden deskundigen op te roepen voor de (pleit)zitting. A-G IJzerman heeft in zijn (nog niet gepubliceerde) conclusie van 14 augustus 2015 geconcludeerd dat die verplichting niet bestaat.

15 Verpaalen 1967, p. 9.

16 De weduwe van Seijlhouwer, mevrouw Van der Voort van Zijp, was overigens de tweede echtgenote van de bekende naoorlogse Minister van Financiën Pieter Liefstinck.

17 Haarlemsche Courant van dinsdag 3 april 1945, p. 1.

18 Tegen deze achtergrond is ook te plaatsen het voorstel van Jonckers Nieboer om de beslissing omtrent de schadeloosstelling geheel in handen te leggen van een ‘Schattingscommissie’, van wier beslissing beroep openstaat bij het Gerechtshof. Zie: J.H. Jonckers Nieboer, *Bijdrage tot eene herziening van het Ned. Onteigeningsrecht*, Den Haag: Boekhandel vh. Gebr. Belinfante 1912, p. 74-76.

19 O.A.C. Verpaalen, ‘Thorbecke en de dictatuur van de onteigeningsdeskundigen’, *Advocatenblad* 1967, p. 245.

20 W. Wijting, *Een studie tot hervorming van het onteigeningsprocesrecht* (diss. Utrecht), Zwolle: Tjeenk Willink 1984, p. 134-135.

kent. Bij beide auteurs zal zonder twijfel hebben meegepeeld dat zij zich niet zelf bevonden in het hart van het onteigeningsrecht.

Een derde golf(je) van kritiek – of veeleer een debat – ontstaat in 2008, met mijn artikel in TBR getiteld 'De positie van de deskundigen in het onteigeningsrecht', waarin ik (opnieuw) aandacht vroeg voor de dominante positie van de deskundigen in het schadedeбат en het in dat licht verrassende gebrek aan regels rondom inschakeling en werkzaamheden van die deskundigen.²¹ Onder meer Van der Schans²² en Van Mierlo²³ hebben mij destijds van (waardevolle) replek gediend, waarop ik in mijn proefschrift (uit 2011) het thema heb hernomen en ben gekomen met enkele suggesties tot verbetering, bijvoorbeeld waar het betreft de (inspraak van partijen bij) benoeming van deskundigen, de borging van de kwaliteit van deskundigen en de inschakeling van 'sub-deskundigen'.²⁴

Hoewel de Hoge Raad nog in het arrest Gielen/Sittard-Geleen²⁵ expliciet oordeelde dat de formaliteiten, bij het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorgeschreven omtrent het getuigenverhoor en het bericht van deskundigen, in de onteigeningsprocedure niet van toepassing zijn, is het opvallend genoeg vervolgens niet de wetgever die de handschoen heeft opgepakt, maar de rechterlijke macht. Waar de rechtspraak van de Hoge Raad dus niet noopte tot aanpassing, hebben de (lagere) rechters daartoe toch aanleiding gezien. Daarin zijn verschillende stappen te onderscheiden.

Allereerst hebben de grondkamers van diverse rechtbanken – verenigd in de expertgroep grondzaken – in 2011 een 'protocol ten behoeve van de inschakeling van externe expertise door onteigeningsdeskundigen die als zodanig zijn benoemd door een onteigeningskamer' vastgesteld, het zogenaamde sub-deskundigen-protocol.²⁶ Dit document dient om te waarborgen dat ingeval de drie door de rechtbank benoemde deskundigen aanleiding zien een vierde deskundigen te raadplegen – op een specifiek punt waaromtrent de kennis van het bestaande drietal tekortschiet – ook de

inschakeling van die vierde deskundige voldoet aan de eisen van hoor en wederhoor.

Vervolgens heeft diezelfde expertgroep grondzaken datzelfde jaar een afvaardiging van het bestuur van de Vereniging voor Onteigeningsrecht uitgenodigd om met de expertgroep te overleggen over het ontwerpen van nieuwe regels rondom de inschakeling van onteigeningsdeskundigen. Uit dat overleg – dat uiteindelijk plaatsvond op 4 april 2012 – zijn enkele belangrijke vernieuwingen voortgevloeid.²⁷

In de eerste plaats hebben de rechtbanken de buitenwettelijke regel geïntroduceerd dat een voorgenomen benoeming van deskundigen eerst gedurende een korte periode wordt 'voorgehangen' bij de betrokken partijen. Die partijen krijgen van de griffier een e-mail waarin een voornemen tot benoeming kenbaar wordt gemaakt. Partijen hebben dan gelegenheid om desgewenst – binnen een week – gemotiveerd bezwaren te uiten tegen benoeming van een of meer van de voorgestelde deskundigen. Vervolgens beslist de rechtbank dan met inachtneming van die kritiek. Op die manier hebben partijen meer inspraak in de benoeming van deskundigen.²⁸

In de tweede plaats hebben de rechtbanken een landelijke lijst gemaakt van de diverse op dat moment bij de verschillende rechtbanken actieve deskundigen. Een dergelijke lijst bestond nog niet. Rechtbanken werkten soms op basis van (soms ook gedateerde) lijstjes met namen, soms benoemden ze deskundigen op ad-hocbasis. Door het samenbrengen van de namen van reeds benoemde (en benoembare) deskundigen werd een rijker bestand samengesteld en werd voor de diverse rechtbanken ook de keuzemogelijkheid verruimd.

In de derde plaats hebben de rechtbanken belangstellenden voor een benoeming als deskundigen uitdrukkelijk – per brief aan de betrokken beroepsverenigingen – uitgenodigd om zich bij de rechtbank van keuze te melden, teneinde op die wijze de 'pool' van beschikbare deskundigen te kunnen vergroten. Op die oproep is ook de nodige respons gekomen.

Kort daarna heeft de expertgroep grondzaken een verdere – en nog meer ingrijpende – verbeteringsslag gemaakt, namelijk de introductie van een bijzonder register van onteigeningsdeskundigen, waarbij de (opnieuw: buitenwette-

21 J.A.M.A. Sluysmans, 'De positie van de deskundigen in het onteigeningsrecht', TBR 2008, p. 25-30. Zie ook: M.W. Scheltema en E.J. Storm, 'De rol van deskundigen in de onteigeningsprocedure', NTBR 2007, p. 457-461. Zie verder nog HR 5 april 2013, NJ 2013/215 waarin de Hoge Raad oordeelt dat het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet van toepassing is op de benoeming van deskundigen in de onteigeningsprocedure.

22 E. van der Schans, 'Deskundigen', TBR 2008, p. 164.

23 H.J.M. van Mierlo, 'De deskundigenrapportage in onteigeningszaken', in: Warme Grond (Den Drijver-bundel), Deventer: Kluwer 2009, p. 41-50.

24 J.A.M.A. Sluysmans, *De vitaliteit van het schadeloosstellingsrecht in onteigeningszaken* (diss. Leiden), Den Haag: IBR 2011, p. 184-195. Zie ook: G.J.M. de Jager & J.J. Hoekstra, *De Onteigeningswet in de praktijk*, 'Verslag van het onderzoek en het seminar ter gelegenheid van het vierde lustrum van de Vereniging van Onteigeningsadvocaten', TBR 2012/3. Zie ook A-G Wesseling –van Gent in haar conclusie voor HR 21 september 2012, ECLI:NL:HR:2012:BX0354.

25 HR 5 april 2013, NJ 2013/215. Zie al eerder in die zin: Rb. Roermond 2 november 2011, ECLI:NL:RBROE:2011:BU3511.

26 De meest recente versie (van mei 2015) is te vinden op <https://irgd.nl/system/files/uploads/extern/201505protocolsubdeskundigenontegeningsdeskundigen.pdf>.

27 Zie de brief van de expertgroep grondzaken (mr. Hage) aan het bestuur van de Vereniging voor Onteigeningsrecht (mrs. Sniijders-Storm en Sluysmans) van 23 juli 2013.

28 Frappant is overigens dat de Hoge Raad in het voornoemde arrest Gielen/Sittard-Geleen nog overwoog: "Zoals in de conclusie van de Advocaat-Generaal onder 2.9 is vermeld, werken de rechtbanken veelal met lijsten van deskundigen die ervaring hebben met de onteigeningsregels, die gespecialiseerd zijn en die in staat zijn snel tot een onafhankelijk en onderbouwd advies te komen. Bij de benoeming van deskundigen putten de rechtbanken uit die lijsten, doorgaans zonder voorafgaand overleg met partijen. Het zou in strijd met het hiervoor genoemde karakter van de onteigeningsprocedure komen wanneer van die staande praktijk zou moeten worden afgeweken doordat in de onteigeningsprocedure omtrent de benoeming van iedere deskundige steeds eerst de zienswijze van de betrokken partijen zou moeten worden verkregen (hetgeen onverlet laat dat partijen desgewenst voorafgaand aan de benoeming opmerkingen kunnen maken)."

lijke) regel wordt gehanteerd dat enkel deskundigen die zijn ingeschreven in dat register voor een benoeming door de rechtbank in aanmerking komen. De expertgroep heeft het Landelijk Register Gerechtelijk Deskundigen (LRGD) begin 2014 verzocht om het voortouw te nemen bij de totstandbrenging van een dergelijk register. Het LRGD heeft op haar beurt overleg gezocht met enkele 'stakeholders', te weten de Vereniging voor Onteigeningsrecht, de Vereniging van Onteigeningsadvocaten, de Nederlandse Vereniging van Rentmeesters en de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak. Later is daar de Stichting Deskundigen Onteigening en Bestuursrechtelijke Schadevergoeding bij aangehaakt.

Vanuit het stakeholder-overleg zijn kwaliteits- en ervaringseisen opgesteld voor zowel de onteigeningsdeskundige/jurist (de beoogde voorzitter van een commissie van drie deskundigen) als de onteigeningsdeskundige/taxateur (de leden van die commissie).²⁹ De expertgroep heeft de kwalificaties in december 2014 vastgesteld en met ingang van januari 2015 zullen rechtbanken – met inachtneming van een overgangstermijn – in onteigeningszaken in beginsel alleen deskundigen benoemen die als zodanig bij het LRGD zijn geregistreerd.³⁰ Opname in dit register heeft uiteraard tot bijkomend effect dat de deskundigen 'zichtbaar' zijn voor de buitenwereld, waaronder de justitiabelen in wier zaak zij wellicht zullen functioneren. Dat komt de transparantie ten goede.

Zonder twijfel mede onder invloed van de hiervoor omschreven veranderingen – ook al zijn die van recente datum – is thans sprake van een 'verversing' van het zittende bestand aan rechtbankdeskundigen in onteigeningszaken en lijken de doorlooptijden van deskundigenadvisering korter te worden. Bovendien wordt er door de rechter streng(er) op toegezien dat van een schijn van partijdigheid van de deskundige – en overigens ook van de rechter – geen sprake is.

Een goed voorbeeld van dat laatste biedt het arrest Jennissen/Staat³¹, waarin na benoeming van deskundigen door de rechtbank aan het licht komt dat een van die drie deskundigen in het verleden werkzaamheden heeft verricht voor Rijkswaterstaat. Dat kan zijn onafhankelijkheid en onpartijdigheid in het gedrang kan brengen, nu de Staat de onteigenende partij is. De Hoge Raad stelt voorop dat onder bepaalde omstandigheden een gebrek aan onpartijdigheid aan de zijde van een door de rechter benoemde deskundige, een schending kan meebrengen van het beginsel van equality of arms. Doorslaggevend bij de beoordeling is evenwel niet de enkele vrees van een procespartij voor partijdigheid van een deskundige maar of de twijfels die door de schijn van partijdigheid worden gewekt, objectief gerechtvaardigd

zijn.³² De onteigende – zo valt terug te lezen in het bestreden vonnis van de rechtbank – is in het onderhavige geval kennelijk al snel na de benoeming van deskundigen van het hiervoor geschetste 'verleden' van de deskundige op de hoogte geraakt. Hij maakte daar ook melding van, maar verbond daar aanvankelijk geen conclusies aan (sterker nog: hij refereerde zich ter zake aan het oordeel van de rechtbank). De rechtbank heeft de specifieke omstandigheden van het geval afgewogen en kwam tot het oordeel dat daarin onvoldoende reden wordt gezien om de deskundige alsnog te vervangen. Dit oordeel liet de Hoge Raad in stand.

3. Afsluiting

De tijd waarin van de onteigenaar werd verwacht dat hij de rechter-commissaris en deskundigen na afloop van een descepte onthaalde op een overvloedige lunch ligt voorgoed achter ons. Dat is wellicht een klap voor de aangroei van anekdotiek³³, maar een goede stap richting een meer transparant procedureverloop.

De kritische kanttekeningen die in de rechtsgeleerde literatuur zijn gezet bij het functioneren van deskundigen in onteigeningszaken hebben de voorbije jaren dus de nodige weerklank gevonden. Het is niet de wetgever die heeft ingegrepen, maar de rechterlijke macht die bepaald vergaande – maar alleszins toe te juichen – maatregelen heeft getroffen om de inschakeling en werkzaamheden van deskundigen beter en transparanter te regelen: het benoemingsproces is verhelderd, de achtergrond van deskundigen duidelijker en de toets op de kwaliteit beter geborgd. De vruchten van dat verbeterproces zijn nu al zichtbaar.

29 <http://lrgd.nl/system/files/uploads/registratie/20141229gespecificeerde- vakgebieden.pdf>.

30 Voor de deskundigen die reeds bij de Onteigeningskamers actief waren is een overgangsregeling van toepassing die eindigt op 31 december 2018.

31 HR 6 maart 2015, TBR 2015/134, m.nt. J.J. van der Gouw & J.A.M.A. Sluysmans (Jennissen/Staat).

32 Met dit oordeel zoekt de Hoge Raad expliciet aansluiting bij de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op art. 6 EVRM, waarin de equality of arms onderdeel uitmaakt van de criteria om te kunnen spreken van een fair trial (EHRM 5 juli 2007, ECLI:NL:XX:2007:BB5086, NJ 2010/323, par. 47-48).

33 Zo vertelde wijlen Peter van Wijmen mij dat zijn vader Willem, als advocaat van een onteigenaar, mede op verzoek van de rechter-commissaris en deskundigen descentes aldus inplande dat ruim de gelegenheid en tijd zou zijn voor een tussenliggende lunch. Zie ook in die zin: V.W.L.M. van Dijk en G.C. van Spaendonck, 'Peter van Wijmen en zijn kantoor', in: *Natuurlijk van belang* (Van Wijmen-bundel), Deventer: Kluwer 2003, p. 11-12.